

EVA ZEISEL

Képes beszámoló a 98 éves Eva Zeisel 2004. májusi budapesti látogatásáról, címzetes egyetemi tanári kinevezéséről (MIE), kormánykitüntetéséről, a világ legjelentősebb múzeumaiban látható alkotásairól és legújabb könyvéről.

A Polányi család szinte valamennyi tagja a 10-es évek végén, a 20-as évek elején önként választotta az emigrációt. Az a felismerés vezette őket, hogy a berendezkedő Horthy rendszer nem az ő világuk, s legfeljebb csak súlyos kompromisszumok árán kínálkozna számukra megélhetés Magyarországon. A Polányiak szétszóródtak a világ majd minden tájára. A megélhetésért, az érvényesülésért keményen megküzdöttek, többen közülük elismerést, világhírt szereztek.

Pollacsek Mihály és Cecilia Wohl legidősebb gyermeke, Laura, aki később elismert történész lett az Egyesült Államokban, Bécsben kötött házasságot a 10-es évek végén Striker György üzletemberrel. A 20-as évek elején a házaspár felváltva Bécsben és Budapesten élt. Három gyermekük közül az 1906-ban született Éva a Szilágyi Erzsébet gimnáziumban érettségizett, majd 1923-ban beiratkozott a budapesti Képzőművészeti Főiskolára, majd egy népi fazekasmesternél sajátította el a szakma rejtelmeit. Alig két évvel később már a kispesti Kőedénygyár művészeti tervezője.

A 20-as évek második felében meghívják Németországba, ahol egy nagyszabású kiállításon mutatkozik be. 1932-ben újabb meghívás érkezik, ezúttal Moszkvából, ahol a dulevoi kerámiai manufaktúrának lesz a művészeti vezetője. Elképzeléseit, ötleteit azonban nem tudja megvalósítani, mert a politikai gyanakvás őt is eléri. Letartóztatják, s hosszú hónapokon keresztül a hírhedt ljublankai börtönben tartják fogva. Édesanyja szívós küzdelmének köszönhetően sikerül kimenekíteni a Szovjetunióból. Bécsbe megy, majd Angliába, onnan később az Egyesült Államokba, ahol kerámia formatervezést tanít. Alkotásban gazdag évek, évtizedek következnek.

Kiállít a Museum of Modern Art-ban, eleget tesz kínai és olasz megrendeléseknek, s marad ideje arra is, hogy idehaza a Zsolnay Porcelángyárnak és a kispesti Gránitnak is tervezzen különböző művészi és használati tárgyakat. Munkáit a londoni British, a Victoria és az Albert Museumban, továbbá a New York-i Brookli??nem_y_n, a Metropolitan Museum of Art-ban és a Museum of Modern Art-ban őrzik, s természetesen a budapesti Iparművészeti Múzeumban is látható néhány szép tárgya.

Eva Striker még a 20-as években elvált első férjétől, a fizikus Alex Weissbergtől és férjhez ment Hans Zeisel osztrák közgazdászhoz. Felvette férje nevét és végleg az Egyesült Államokba költözött.

Idehaza 1987-ben az Iparművészeti Múzeumban életmű kiállítását rendeztek a tiszteletére „Zeisel Éva, a modern amerikai kerámia úttörője„ címmel, s ugyanakkor a Magyar Népköztársaság Csillagrendjével tüntették ki.

Több mint másfél évtizeddel később, 2004 márciusában a Köztársasági Érdemrend Középkeresztjével tüntetik ki, s egyidejűleg kinevezik a Magyar Iparművészeti Egyetem címzetes egyetemi tanárává. A Budapesten munkáiból rendezett kiállítás arról tanúskodott, hogy Zeisel Éva 98 évesen is tud újat és korszerűt alkotni.

Eva Zeisel a több évtizedes távollét alatt is megőrizte anyanyelvét. A Budapesten tiszteletére rendezett fogadáson fáradhatatlanul válaszolt az érdeklődők kérdéseire. Fiatalokat megszégyenítő energiával és lelkesedéssel dolgozik ma is, tervez, alkot.

Egy hazai formatervező szerint Eva Zeisel alkotásait - „a szépség játékos keresése" jellemzi. Eva Zeisel élő tanúja annak, hogy a Polányiak idegenben nemcsak hogy helytálltak, de maradandót is alkottak.

Eva Zeiselnek nemrég jelent meg On Design című monográfiája, amely keresztmetszetét adja több évtizedes művészi munkásságának.

Zeisel Éva élete nem nélkülözte a „kalandokat". A 30-as évekbeli börtönéveit Arthur Koestler örökítette meg a Sötétség délben című regény Rubasovjának az alakjában. Erről szól Walter Gulicknak a Tradition and Discovery-ben korábban közölt írása. Az erre beérkezett két reflexiót lásd a POLANYIANA e számának ??? oldalán.

(A beszámolót készítette Gábor Éva)

1. ábra

2. ábra

3. ábra

4. ábra

5. ábra